

P. Dvořák. – Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005. – S.104–107.

23. Špirko J. Cirkevne dejiny III. S osobitným zreteľom na vyvin cirkevných dejín Slovenska / Jozef Špirko. – Spišska Kapitula, 1943. – 217 s.

24. Tandlich T. Pentapolitana výnimočný pocus o integráciu východoslovenských miest / T. Tandlich // Historická revue. – 1998. – Ročník IX. – Číslo 5. – S.10.

25. Try viznania viery z Uhorska / Eds. Peter Konya, Csepregi Zoltan. – Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013. – 140 s.

26. Ustanovenia uhorského snemu, potvrdené kráľom Matejom II., o rovnoprávnom postavení Maďarov s Nemcami a Slovákami v slovenských mestách a mestečkách // Dokumenty slovenskej národnej identity a štatnosti. I. / [Beňko J., Hronský M., Marsina R., Pekník M.]. – Bratislava: Národné Literárne centrum, 1998. – S.197–198.

27. Veselý D. Dejiny kresťanstva a reformácie na Slovensku / Daniel Veselý. – Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2004. – 384 s.

28. Žilinska synoda // Akty a zavery – Zakony a ustanovenia Žilinskej synody / Ed. Miloš Kovačka. – Martin, 2010. – 111 s.

References

1. Gadzhega V. Vplyv# reformaci# na zakarpatskih rusinov# / Vasiliy Gadzhega // Zorja-Hajnal. – 1943. – Chislo 1–4. – S.5–50.

Tovtyn Ya. I., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of History of the Ancient World and the Middle Ages, State University "Uzhhorod National University" (Ukraine, Uzhgorod), yasya1@mail.ru

“Confessio Pentapolitana”: confession of faith five Eastern Slovak towns

This article dwells upon the spread of Reformation ideas in Eastern Slovakia during the sixteenth century. Attention is focused on such key points as ways of new religious movements distribution, the activities of particular church boards and the appearance of the first church documents related to the Reformation movement. The article is concerned mainly with the analysis of “Confessio Pentapolitana”.

Keywords: Reformation, Kontrreformation, Eastern Slovakia, “Confessio Pentapolitana”.

Товтын Я. И., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории древнего мира и средних веков, ГБУЗ “Ужгородский национальный университет” (Украина, Ужгород), yasya1@mail.ru

“Confessio Pentapolitana”: признание веры пяти восточнословацких городов

Речь идет о распространении реформационных идей на восточнословацких землях на протяжении XVI в., при этом основное внимание сосредоточено на таких ключевых моментах, как пути распространения новых религиозных течений, деятельности отдельных церковных коллегий и появления первых церковных документов реформационного содержания, то есть основное внимание статьи сосредоточено на анализе “Confessio Pentapolitana”.

Ключевые слова: Реформация, контрреформация, восточнословацкие земли, “Confessio Pentapolitana”.

* * *

УДК 94(477/7)

Березовська В. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри Гуманітарних дисциплін, Ізмаїльський факультет Одеської національної морської академії (Україна, Ізмаїл), matcik2@mail.ru

ТИТУЛОВАНЕ ДВОРЯНСТВО АКЕРМАНСЬКОГО ПОВІТУ

На підставі нових архівних документів (що зберігаються в Ізмаїльському архіві) та опублікованих джерел розглядається історія діяльності представників князівських дворянських родин Гагаріних–Стурдз, О. Толстої, Волконських в Акерманському повіті Бессарабської губернії протягом другої половини XIX – початку XX ст. Проаналізовано майновий стан титулованих родин, їх участь в громадському житті регіону, в виборчих процесах початку XX ст. щодо участі в роботі юридичних установ краю в якості присяжних засідателів та начальників земських ділянок. Доведено, що титуловане дворянство, не зважаючи на короткотривале перебування в своїх маєтках у Акерманському повіті, брало активну участь в наданні меценатської та благодійної допомоги, в організації та підтримці освітніх закладів регіону, відкритті та утриманні лікарень.

Ключові слова: дворяни, титули, князі, Акерманський повіт, мастки, благодійність.

Протягом XVII– початку XX ст. дворянство в Російській імперії було основним станом держави. На плечах аристократів лежало державне та міське управління, земські та громадські органи, цивільна та військова служба. За своїм правовим статусом дворянство поділялося на спадкове та особисте. Різниця тут очевидна – спадкові дворяни могли передати свій ранг нащадкам, особисті дворяни цього зробити не могли. Окрім цих основних категорій, в дворянському середовищі існували більш привілейовані, більш престижні категорії. Як правило, представники цієї групи аристократів були записані до V частини родовідних книг, яка мала назву “Титуловане дворянство”, або до VI частини – “Стародавні шляхетні дворянські роди (мали докази приналежності до стану до 1685 р.)”. В Росії давність дворянського роду вважалася більш почесною, ніж титули, хоча з меркантильної точки зору ніяких переваг не надавала. Наприкінці XIX ст. у Російській імперії існувало 830 титулованих родів: близько 200 княжих, 1 рід принців, 1 – герцогський. Сюди потрібно додати 154 графські родини, 3 родини маркізів; 239 родин баронів [16, с.52].

Цілком зрозуміло, що більшість представників цих категорій мешкали в столицях, центральних губерніях імперії, або в Криму. Землі південної частини Бессарабії не входили до зони особливої уваги титулованого дворянства. Однак нам вдалося відшукати деякі князівські родини, які були безпосередньо пов’язані з історією Акерманського повіту (сучасний Білгород–Дністровський район Одеської області).

Чому саме Акерманський повіт? Після 1878 р., коли південна частина Бессарабії була в черговий раз включена до складу Російської імперії, в адміністративному відношенні ця територія входила (повністю або частково) до складу трьох повітів: Акерманського, Бендерського, Ізмаїльського. Щодо Ізмаїльського повіту – чисельність представників дворянського стану тут була мінімальною, при цьому більшість з дворян були людьми військовими, які тимчасово перебували на цих землях. Тому в Ізмаїльському повіті ніколи не існувало своєї дворянської корпоративної організації та свого повітового предводителя дворянства. В Акерманському та Бендерському повітах стан справ був інший. Дворянство Бендерського та Акерманського повітів отримало своїх предводителів (а відтак і стану організації) лише в середині XIX ст. З 1872 по 1893 рр., у зв’язку з малою чисельністю дворянства, корпоративна організація аристократів південних районів Бессарабії існувала у вигляді окружного об’єднання Акерманського та Бендерського повітів. Починаючи з 1893 р., дворянство цих повітів розділилося на окремі корпоративні організації зі своїми предводителями. Порівнюючи показники щодо кількості дворян в цих повітах, можемо констатувати, що безперечним лідером був Акерманський повіт.

В нашій статті, на підставі архівних та опублікованих матеріалів, ми спробуємо з’ясувати місце та роль у провінційному житті Бессарабського краю представників титулованих шляхетних родин. Дослідження проблем дворянської історії дозволить нам краще зрозуміти зміни в розвитку економіки краю,

вплив аристократів на громадське та культурне життя регіону.

Окремі наукові розвідки, які б характеризували становище титулованого дворянства в південнобессарабських повітах, сьогодні відсутні. Є кілька публікацій краєзнавчого характеру, опубліковані на сторінках електронних видань, які носять скоріше за все характер журналістських розслідувань. Звернення автора даної статті до архівних документів дозволило підняти завісу таємничості стосовно окремих періодів життя та діяльності представників дворянства імперії.

На землях Південної України знайшли свою другу батьківщину представники відомого дворянського роду – князів Гагаріних, так звана “одеська гілка”. Григорій Євгенович Гагарін народився 29.07.1839 р. в Одесі. Він належав до княжого роду Гагаріних–Стурдз, що походив від Євгена Григоровича Гагаріна (1811–1886), одруженого на дочці князя Олександра Стурдзи [2, с. 66–68]. Царським указом від 31.03.1848 р. №22 151 маєтку Манзирь (Стурдзени) Бендерського повіту Бессарабської губернії Олександра Скарлатовича Стурдзи (його рід було внесено до V частини родовідної книги Бессарабської губернії в 1844 р.) було надано статус майорату [12, с. 223–224]. Як нам відомо, майорат це така законодавча норма, яка забороняє поділ земельного наділу (помістя) між нащадками – іншими словами неподільний маєток.

Умовою успадкування цього маєтку було поєднання свого прізвища з прізвищем князя Стурдзи та користування об'єднаним гербом. Цікаво, що герб княжого роду Гагаріних–Стурдз умовно поділяється на дві частини: з правого боку Гагарінський герб (роду Стародубських князів) – щит, поділений на чотири частини; в лівій частині гербового щита – герб роду Стурдз, який складався з двох вертикальних площин. Гербовий щит розміщено на розвернутій горностаєвій княжій мантії, його довершує княжа корона. Під щитом написано девіз роду “*utroque clarescit pulchrum*” – з одного та з іншого боку блищати прекрасно (іншими словами – під час миру та на війні – подвигами) [3, с. 112].

Відповідно до заповіту князя Олександра Стурдзи майорат повинен був перейти у власність його старшого онука князя Григорія Євгеновича Гагаріна (відповідний указ Сената було видано 07.10.1848 р., №764). Григорія Євгеновича Гагаріна–Стурдзу було записано до V частини родовідної книги Московської губернії (указ Сената 28.12.1887, №138). Григорій Євгенович у 1867 р. одружився з Ганною–Констанцією (Ганна Ігнатівна) Млодецькою (Молодецькою), яка була старша за чоловіка на два роки. В 1869 р. у них народилася донька Ганна Григорівна, княжна Гагаріна–Стурдза. В матеріалах Ізмаїльського архіву нами було знайдено цікавий лист, датований груднем 1898 р. та написаний особисто Григорієм Євгеновичем на ім'я повітового предводителя дворянства А.М. Томачинського, в якому князь вибачався за неможливість взяти участь у дворянських і земських зборах через причину хвороби своєї єдиної доньки [10, арк. 134].

Відставний поручик (20.02.1859), гласний Бендерського повітового земства та Бессарабського губернського земства, помічник піклувальника (1871–1882) і піклувальник (з 18.12.1882) Одеської

Стурдзівської богадільні сердобольних сестер [2, с. 66–68]; почесний мировий суддя Акерманського повіту (1896–1899) [7, арк.8–9]; гласний XXV засідання (1898) Акерманського повітового земського зібрання [5, арк. 8; 6, арк. 72]; почесний мировий суддя Бендерського повіту (1899–1902) [7, арк. 29]; гласний Одеської міської думи, дійсний статський радник, кавалер орденів Св. Володимира (4 ст.), Св. Ганни (2 ст.), Св. Станіслава (2 ст.). – ось далеко не повний перелік етапів життя Григорія Євгеновича Гагаріна–Стурдзи.

Архівні документи дозволили нам уточнити деякі з наведених фактів. Так, ми з'ясували, що князь Гагарін–Стурдза перебував почесним мировим суддею Бендерського округу з 1869 по 1883 рр. і наказом по Міністерству Юстиції від 1.10.1878 р. за №39 його було запрошено до участі в Бендерському повітовому присутствії з селянських справ, яке він очолював до 1883 р. [7, арк. 31]. У відповідності до тогочасного законодавства дворянство імперії мало право брати участь у вирішенні дворянських справ (вибори, збори тощо) або по безпосередньому праву (яке підтверджувалось наявністю власності в даній губернії або певним розміром прибутку), або через уповноважених (в основному це стосувалося малолітніх дітей спадкових дворян або жінок цієї ж категорії). В нашому випадку цікаво, що Григорій Євгенович Гагарін–Стурдза мав це право відразу по двох повітах Бессарабської губернії – по Бендерському та Акерманському [6, арк. 71–72].

Помер Г.Є. Гагарін–Стурдза в липні 1903 р. у віці 64 років. Його було поховано при Воскресенській церкві на Середньому Фонтані в Одесі, де знаходився склеп князів Гагаріних–Стурдз та невеличкий цвинтар. В часи радянської влади церква була закрита, а в родинному склепі князів було облаштовано ... кімнату сміху(!!!). На сьогодні на місці склепу та частині цвинтаря побудовано нову церкву Марії Магдалини.

Земельні маєтності Григорія Євгеновича Гагаріна–Стурдзи були розташовані на території Бендерського (урочище Манзирь) та Акерманського повітів. Щодо земель в Бендерському повіті, вони дісталися Григорію Євгеновичу в спадок від діда (разом з прізвищем Стурдзи). Окрім цього, в Бендерському повіті Григорію Євгеновичу належав хутір Арс. В межах Акерманського повіту князь мав 4 000 дес. землі, які були придбані після 1861 р. та наприкінці XIX ст. знаходилися під заставою по вексельних платежах за 60 000 руб. [10, арк. 3, 18]. Разом з дружиною Ганною Ігнатівною Гагарін–Стурдза мав досить значні володіння в Одесі: чотири будинки (вул. Катерининська №8, Сабанєєв міст №1 і 5, Казарменій провулок), дачі на Малому Фонтані (сучасний Французький бульвар) [15, с. 23].

У другій половині XIX ст. в Акерманському повіті знаходилися також земельні володіння графині Толстої. На підставі аналізу архівних документів нам вдалося з'ясувати, що мова йде про графиню Олександрю Валеріанівну, яка на той час мешкала вже в Лондоні. 1898 р. Акерманський повітовий предводитель дворянства звернувся до всіх земських начальників повіту з проханням надіслати інформацію про маєтності дворян повіту. 4 березня цього ж року надійшов лист від начальника 4-ї земської дільниці (Плахтіївська волость), в якому повідомлялося, що “...маєтки Мала

Балакчель, Валеріанівка 1-а, Валеріанівка 2-а; хутори Канбер, Кашкалат; селище Сарата належать саме графині Олександрі Толстой” [10, арк. 34].

Приблизно через місяць повітовому предводителю Томачинському надійшов лист від Георгія Антоновича Гілліса – головного управляючого маєтками графині. Цікаво, що в місті Кілія на той час діяло Головне управління маєтками Олександри Стангоп графині Толстой. Управляючий Гілліс повідомляв, що графиня мешкає в Лондоні разом із чоловіком Філіпом Стангопом, прийняла англійське громадянство, а в документах підписується “Олександра Валеріанівна уроджена графиня Канкрін, за першого чоловіка графиня Толстая, за другого Стангоп” [10, арк. 36].

Таким чином, акерманська графиня – це Олександра (Олександрина) Канкрін, яка народилася 1856 р. Її батьком був граф Валеріан Єгорович (Валеріан-Міхаель) Канкрін – генерал-майор та генерал-крігскомісар Військового міністерства. Мати Олександри – баронеса Ольга Олександрівна Сталь фон Гольштейн [14, с. 524]. Першим чоловіком Олександри був граф Матвій Іванович Толстой, корнет Кавалергардського полку. Другим – Філіп-Джеймс Стенхоуп (Stanhope), барон Уердейл (Weardale).

Незважаючи на те, що графиня постійно мешкала за кордоном, вона брала активну участь у житті регіону, що виражалось в доволі значних благодійних внесках на справи освіти та охорони здоров'я. Так, в Акермані з 1872 р. почала роботу жіноча прогімназія, яка в 1895 р. отримала статус гімназії та назву – Павловська жіноча гімназія. Як і в більшості інших навчальних закладів, у прогімназії діяла Піклувальна рада, яка складалася з 7 осіб. Постійними членами ради були директор чоловічої гімназії, начальниця жіночої прогімназії, почесна піклувальниця. Останню обирали з найбільш відомих і знаних мешканок регіону. В 1883 р. саме графиня Олександра Валеріанівна Толстая була почесною піклувальницею закладу.

Як ми вже згадували, в місті Кілія розташовувалося Головне управління маєтками Олександри Стангоп графині Толстой, яке контролювало значну частину експортних операцій з зерном. Графиня Олександра дбала не лише про зростання прибутків. Благодійність була однією з чеснот аристократки: вона профінансувала будівництво чоловічого трикласного училища, міської лікарні. На сьогодні будинок училище не зберігся, його було зруйновано під час будівництва нової школи. А лікарня й донині – визначальне благо для Кілії. Старожили згадували, що лікарня славилася на всю округу своїми теплими та світлими палатами, відмінним персоналом, ідеальною чистотою. В прийомному покої висів портрет графині, перед яким, як перед іконою, горіла лампада, а у вазі влітку та взимку стояв букет живих роз... [13].

Графиня мала нерухомість і в Одесі. Так, довідник домовласників Одеси Фельдберга за 1902–1903 рр. зазначає графиню як власницю будинку в Сабанєвському провулку [15, с.23]. На жаль, поки що знайти більше відомостей про маєтності графині в нашому краї нам не вдалося. Ця історія ще чекає на своє продовження...

З акерманською землею була пов'язана й родина Волконських. Майже в кожному путівнику по

Акерману ви знайдете згадку про те, що на початку 60-х рр. на території Свято-Георгіївського (Болгарського) храму було знайдено склеп Волконських, в якому знаходилися три труни. На жаль, поховання в ті ж часи було пограбоване, пізніше останки поховали на міському цвинтарі. На початку 90-х рр. ХХ ст. приміщення церкви повернули релігійній общині, в Свято-Георгіївському храмі поновили богослужіння, та в лютому 1997 р. Волконські знову були перепоховані біля північної стіни храму, де Волконські покояться й нині [1]. Сьогодні на місці поховання знаходиться плита з надписом: “Жена фельдмаршала, светлейшая княгиня Софья Григорьевна Волконская... светлейший князь Григорий Петрович Волконский... светлейшая княгиня Лидия Александровна Волконская...”.

В першій половині ХІХ ст., за розпорядженням імператора Олександра І, князем Волконським були пожалувані землі в Південній Бессарабії. Саме тут, в урочищі Сеймени (сучасне село Семенівка), мешкали частину свого життя світліша княгиня Софія Григорівна Волконська (сестра декабриста Сергія Волконського та дружина генерал-фельдмаршала Петра Михайловича Волконського), її син князь Григорій Петрович Волконський з дружиною Лідією Олександрівною, та онук Петро Григорович Волконський.

Члени родини Волконських, поряд з представниками болгарської общини міста Акермана, зробили значний внесок у будівництво Свято-Георгіївського (Болгарського) храму, в якому почали правити службу з 1840 р.

Статс-дама Софія Григорівна Волконська (1785–1868) була знайома з О.Пушкіним. За спогадами графа М.Д.Бутурліна, вона була досить оригінальною в своєму повсякденному житті. Володіючи величезними статками, вона відрізнялася ощадливістю. Зупинялася, як правило, в найдешевших готелях, одягалася досить бідно. Носила завжди чорне шовкове плаття, по мірі того, як рукави зношувалися, вона заміняла їх новими, які відрізнялися від іншої частини кольором [4, с. 301]. Разом з тим, Софія Волконська допомагала бідним, одрякван, навчальним закладам. Відомо, що вона була однією з перших членів Жіночого патріотичного товариства. Останній період свого життя провела в Європі, де померла в Женеві в 1868 р. За заповітом, її тіло перевезли до Росії та поховали в Болгарській церкві Акермана. В 1882 р. поруч з нею було поховано її сина, Григорія Петровича. Цікаво, що свій величезний капітал Волконська заповіла не сину, а онуку.

Волконський Григорій Петрович – син Софії Григорівни (1808–1882), світліший князь. Помічник піклувальника Санкт-Петербурзького навчального округу (1839–1845), чиновник Міністерства іноземних справ (з 1847), гофмейстер (1862). Був двічі одружений: перша дружина – Бенкендорф Марія Олександрівна, графиня; друга – Лідія Олександрівна Ваксель. Григорій Петрович мав двох дітей: доньку – світлішу княжну Єлизавету Григорівну (1838–1897) та сина Петра. Щодо чину Григорія Петровича, то на момент виникнення він означав посаду управляючого царським палацом. Пізніше, гофмейстер набув статусу придворного звання, яке надавалося цивільним особам, що мали чини III – IV класу (таємний радник, дійсний статський радник). По

суті, цей чин свідчив про особливу царську милість або мав значення надзвичайної нагороди [11, с. 101].

На жаль, про сина Григорія Петровича – світлішого князя Петра Григоровича Волконського (1843–1896) відомо мало. Вікіпедія подає інформацію, що він був шталмейстером імператорського двору. Для довідки: шталмейстер – буквально “начальник конюшні” – головний конюший, придворний конюший в чині III-го класу, що відповідає чину таємного радника або генерал-лейтенанта. Конюший виконував обов’язки голови Конюшого приказу, в підпорядкуванні якого знаходилися придворні конюхи, табуни царських коней, а також маєтки, що були віддані під їх утримання. Фактично конюший брав активну участь в дипломатичній та військовій службі, займався організацією кінних царських військ [17, іл. 1031].

В архівних документах ми знайшли кілька записів стосовно князя Волконського. Так, 15 грудня 1895 р. він мав право брати участь в роботі губернського дворянського зібрання за списками дворян Акерманського повіту [9, арк. 31]. В листі земського начальника I-ї ділянки від 24 березня 1898 р. на ім’я повітового предводителя дворянства ми знаходимо інформацію про неможливість надати відомості щодо нащадків князя Петра Григоровича Волконського, які володіють маєтками в Шабській волості Акерманського повіту, однак постійно мешкають в Москві [10, арк. 25–25зв]. Цікаво, що в списках по виборах до участі в дворянському зібранні за 1899 р. прізвище Волконських відсутнє. Можливо, це пояснюється тим, що нащадки знаної родини продали свої маєтності в нашому регіоні.

Не лише Болгарська церква в Акермані пам’ятає Волконських. Один з найкращих будинків міста, більше відомий як “особняк Ярошевича”, було побудовано в 1890 р. саме Петром Григоровичем Волконським. Будинок унікальний за своєю архітектурною композицією. Багато ліпнини. Особняк було обнесено з двох боків високим кованим парканом. В глибині двору розташовувався штучно створений грот. Пізніше будинок було придбано місцевим землевласником дворянином Ярошевичем.

Серед матеріалів Ізмаїльського архіву нами були знайдені документи про дворянина Олександра Георгійовича фон Ерна [8, арк. 61–61зв], нащадка титулованого старовинного шведського роду; князя Сергія Федоровича Баратова, представника грузинського княжого роду [6, арк. 58–59] та інших представників титулованого дворянства, які ще чекають на своїх дослідників.

По-різному ми можемо ставитися до дворянства. Хтось сприймає його виключно в рамках штампів радянської ідеології, як класового ворога та експлуататора трудящих. Інші навпаки, занадто звеличують аристократів, намагаючись розповідати про них виключно в захоплених інтонаціях. Однак ніхто не може відмовити дворянству в його благодійних справах. Приклади дворянської людяності та допомоги нужденним можуть стати орієнтирами для сучасних бізнесменів та політиків.

Список використаних джерел

1. Верлев И. Волконские в Бессарабии / Игнатий

Верлев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personalhistory.ru/images/Panasyuk%20Igor/2012%2004/index.html>

2. Гагарин А.П. (князь) Князя Гагарина / А.П. Гагарин, А.А. Шумков // Дворянский календарь. – Тетрадь 11. – Санкт-Петербург, 2003. – 211 с.

3. Дурасов В. Гербовник Всероссийского дворянства / В. Дурасов. – Санкт-Петербург: Типография тов. Р. Голике и Вильборга, 1906. – 279 с.

4. Записки графа М.Д. Бутурлина. – М.: Русская усадьба, 2006. – Т.1. – 651 с.

5. Коммунальное учреждение “Измайльский архив”. – Ф.770. Аккерманский уездный предводитель дворянства (1893–1916). – Оп.1. – Д.1. Циркуляры Бессарабского губернатора и переписка с ним об издании списков лиц, которые служат в ведомствах Министерства Внутренних дел, численности служащих и т.д. за 1893–1896 гг. (22.09.1893 – 05.05.1896). – 60 арк.

6. Там же. – Д.2. Статистические сведения о количестве засеянной земли в Измайльском и Аккерманском уездах, переписка с Бессарабским губернатором о назначении служащих (18 февраля – 28 декабря 1896 г.). – 73 арк.

7. Там же. – Д.3. Список почетных мировых судей уезда и переписка с председателем Кишиневского окружного суда про их утверждение (22 мая 1896 – 30 октября 1900). – 32 арк.

8. Там же. – Д.4. Переписка с уездными полицейскими управлениями о составлении списка лиц, которые имеют право присяжными заседателями и списков присяжных заседателей уезда (13 мая 1896 – 1 декабря 1906). – 161 арк.

9. Там же. – Д.5. Переписка с Бессарабским губернатором и губернским предводителем дворянства о проведении выборов в предводительство, о сборе пожертвований в пользу Кишиневской общины сестер милосердия и др. (6.01.1897 – 15.12.1897). – 81 арк.

10. Там же. – Д.6. Статистические ведомости о количестве земли за 1897 г. и ведомости о потомственных дворянах, их имуществе, о составе уездных дворянских собраний за 1872–1896 гг. (16 января 1898 – 4 ноября 1898). – 159 арк.

11. Мурашев Г.А. Титулы, чины, награды / Г.А. Мурашев. – Санкт-Петербург: ООО “Издательство Полигон”, 2001. – 304 с.

12. О дозволении тайному советнику Стурдзе учредить из поместий его, в Бессарабской области состоящих, заповедное имение // Полное собрание законов Российской империи. Собрание II. – Т.23 (1848). – С.223–224.

13. Очерк історії Кілії. [Електронний ресурс]: сайт Кілійської районної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://kiliya-rda.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=13074&id=379>

14. Руммель В. В. Родословный сборник русских дворянских фамилий / В.В. Руммель, В. В. Голубцов. – С.–Петербург: Издание А. С. Суворина, 1887. – Т.2. – 929 с.

15. Справочник недвижимых имуществ Одесского градоначальства на 1902–1903 гг. – Одесса: Издание В.К. Фельдберга, 1903. – 96 с.

16. Циганенко Л.Ф. Дворянство Півдня України (друга половина XVIII ст. – 1917 р.) / Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІД, 2009. – 384 с.

17. Шталмейстер Кирасирского полка, 1797–1800 // Историческое описание одежды и вооружения российских войск, с рисунками, составленное по высочайшему повелению: в 30 т., в 60 кн. / Под ред. А. В. Висковатова. – Т.8. – Иллюстрация 1031.

References

1. Verlev I. Volkonskie v Bessarabii / Ignatij Verlev [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://personalhistory.ru/images/Panasyuk Igor/2012 04/index.html>

2. Gagarin A.P. (knyaz) Knyazya Gagariny / A.P. Gagarin, A.A. Shumkov // Dvoryanskiy kalendar. – Tetrady 11. – Sankt–Peterburg, 2003. – 211 s.

3. Durasov V. Gerbovník Vserossiyskogo dvoryanstva / V. Durasov. – Sankt–Peterburg: Tipografiya tov. R. Golike i Vilborga, 1906. – 279 s.

4. Zapiski grafa M.D. Buturlina. – M.: Russkaya usadba, 2006. – T.1. – 651 s.

5. Kommunalnoe uchrezhdenie “Izmailskiy arhiv”. – F.770. Akkermanskiy uездnyy predvoditel dvoryanstva (1893–1916). – Op.1. – D.1. Tsirkulyary Bessarabskogo gubernatora i perepiska s nim ob izdanií spiskov lits, kotorye sluzhat v vedomstvakh Ministerstva Vnutrennih del, chislennosti sluzhaschih i t.d. za 1893–1896 gg. (22.09.1893 – 05.05.1896). – 60 ark.

6. Tam zhe. – D.2. Statisticheskie svedeniya o kolichestve zaseyannoy zemli v Izmailskom i Akkermanskom uezdah, perepiska s Bessarabskim gubernatorom o naznachenii sluzhaschih (18 fevralya – 28 dekabrya 1896 g.). – 73 ark.

7. Tam zhe. – D.3. Spisok pochetnyh mirovyh sudey uezda i perepiska s predsedatelem Kishinevskogo okruzhnogo suda pro ih utverzhenie (22 maya 1896 – 30 oktyabrya 1900). – 32 ark.

8. Tam zhe. – D.4. Perepiska s uezdnyimi politseyskimi upravleniyami o sostavlenii spiska lits, kotoryie imeyut pravo byt prisyazhnymi zasedatelyami i spiskov prisyazhnyh zasedateley uezda (13 maya 1896 – 1 dekabrya 1906). – 161 ark.

9. Tam zhe. – D.5. Perepiska s Bessarabskim gubernatorom i gubernskim predvoditelem dvoryanstva o provedenii vyiborov v predvoditelstvo, o sbore pozhertvovaniy v polzu Kishinevskoy obshchiny sester miloserdiya i dr. (6.01.1897 – 15.12.1897). – 81 ark.

10. Tam zhe. – D.6. Statisticheskie vedomosti o kolichestve zemli za 1897 g. i vedomosti o potomstvennyh dvoryanah, ih imuschestve, o sostave uezdnyh dvoryanskikh sobranii za 1872–1896 gg. (16 yanvarya 1898 – 4 noyabrya 1898). – 159 ark.

11. Murashov G.A. Titulyi, chinyi, nagrady / G.A. Murashov. – Sankt–Peterburg: OOO “Izdatelstvo Poligon”, 2001. – 304 s.

12. O dozvolenii taynomu sovetniku Sturdze uchredit iz pomestiy ego, v Bessarabskoy oblasti sostoyaschih, zapovednoe imenie // Polnoe sobranie zakonov Rossiyskoy imperii. Sobranie II. – T.23 (1848). – S.223–224.

13. Ocherk istorii Kiliy. [Elektronnyy resurs]: sayt Kiliyskoy rayonnoi derzhavnoi administratsii. – Rezhim dostupu: <http://kiliya-rda.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=13074&id=379>

14. Rummel V. V. Rodoslovnyiy sbornik russkikh dvoryanskikh familii / V. V. Rummel, V. V. Golubtsov. – S.–Peterburg: Izdanie A. S. Suvorina, 1887. – T.2. – 929 s.

15. Spravochnik nedvizhimykh imuschestv Odesskogo gradonachalstva na 1902–1903 gg. – Odessa: Izdanie V.K. Feldberga, 1903. – 96 s.

16. Tsiganenko L.F. Dvoryanstvo Pivdnyia Ukraini (druga polovina XVIII st. – 1917 r.) / L.F. Tsiganenko. – Izmail: SMIL, 2009. – 384 s.

17. Shtalmeyster Kirasirskogo polka, 1797–1800 // Istoricheskoe opisanie odezhdy i vooruzheniya rossiyskikh voysk, s risunkami, sostavlennoe po vyisochayshemu poveleniyu: v 30 t., v 60 kn. / Pod red. A. V. Viskovatova. – T.8. – Illustratsiya 1031.

Berezovskaya V. V., candidate of historical sciences, associate Professor of Humanities, Ismail faculty of the Odessa national Maritime Academy (Ukraine, Ismail), matcik2@mail.ru

Titled nobility of Akkerman County

On the basis of new historical documents (which are stored in the archive of Izmail) and previously published sources reviews the activities of representatives of the noble families of princes Gagarin, Sturza, Tolstoy, Volkonskikh in the Akkerman districts in the province of Bessarabia in the second half of XIX – early XX centuries. The financial situation of titled families analyzed their participation in public life in the region, in the electoral processes of the early XXth century to participate in the legal institutions of the region as a juror and chiefs Zemsky sites. Proved that the titled nobility, despite the short stay in their names in Akkerman district, has been actively involved in the provision of charitable and philanthropic assistance in the organization is the support of educational institutions, the opening and maintenance of hospitals.

Keywords: nobles, titles, princes, Akkerman county, name, charity.

Березовская В. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры Гуманитарных дисциплин, Измайловский факультет Одесской национальной морской академии (Украина, Измаил), matcik2@mail.ru

Титулованное дворянство Аккерманского уезда

На основе новых исторических документов (которые сохраняются в Измайловском архиве) и ранее опубликованных источников рассматривается деятельность представителей княжеских дворянских родов Гагариных–Стурдз, А. Толстой, Волконских в Аккерманском уезде Бессарабской губернии во второй половине XIX – начале XX вв. Проанализировано имущественное положение титулованных семей, их участие в общественной жизни региона, в избирательных процессах начала XX в. для участия в работе юридических учреждений региона в качестве присяжных заседателей и начальников земских участков. Доказано, что титулованное дворянство, не смотря на кратковременное пребывание в своих имениях в Аккерманском уезде, принимало активное участие в предоставлении благотворительной и меценатской помощи, в организации та поддержке образовательных учреждений, открытии и содержании больниц.

Ключевые слова: дворяне, титулы, князья, Аккерманский уезд, имения, благотворительность.

* * *

УДК 904

Велизаде Т. А.

докторант кафедры источниковедения, историографии и методики, Бакинский государственный университет (Азербайджан, Баку), turallachin@mail.ru

МАРТОВСКИЕ СОБЫТИЯ 1918 Г. В БАКУ

Эта статья посвящена убийствам, совершенным армянами в Баку в 1918 году. Началу нового этапа армянской экспансии против азербайджанцев послужил распад Российской Империи в 1917 г., и армянские националисты, воспользовавшись невообразимым хаосом, воцарившемся на ее территориях и приходом к власти в Баку большевиков во главе с С. Г. Шаумяном, приступили к осуществлению своих давно лелеяемых планов – создать собственное государство на территории и на крови тех народов, которые когда-то приютили их и поселили на своих землях. События 1918 года, когда большевистско–дашнакскими вооруженными силами были бесприщадно изгнаны, истреблены и терроризированы сотни тысяч азербайджанцев в разных городах и уездах Азербайджана, представляли собой яркий пример политики геноцида, поскольку все происходящее было санкционировано официальной властью в лице Бакинского Совета, на половину состоящего из армян. Характерно, что крайне националистические армянские организации, действовавшие как бандиты и убийцы, также прикрывались псевдореволюционными лозунгами, кооперируясь когда им было выгодно, с другими политическими силами, в данном случае с большевиками, с которыми их объединяла полнейшая беспринципность и готовность применять жесточайший террор.

Ключевые слова: геноцид, армяне, документы, Чрезвычайная Следственная Комиссия, Баку.

(статья друкється мовою оригіналу)

В марте 1918 году в городе Баку, в самом большом научно–культурном и промышленном центре Азербайджана политическая ситуация сложилась очень напряженной. В то время партия “Мусават” (“Равенство”) заметно укрепила свои позиции в качестве ведущей политической силы азербайджанского общества. Власть не только в Гянджинской, но и в значительной части Бакинской губернии фактически находилась в руках “Мусавата”. Это очень беспокоила большевик, под руководством С. Г. Шаумян и лидеров Армянского Национального Совета и партию “Дашнакцутюн” (“Союз”). Они с огромной завистью не хотели признавать успех локальной партии “Мусават”. Об этом Шаумян отмечал: “С самого начала самая слабая политическая партия в Закавказье – “Мусават”, которая организовалась во время этой революции, которая не имела никаких организаций, никаких партийных традиций, никакой власти, которая не играла никакой роли в начале революции, к началу второго года оказалась самой сильной политической партией в Закавказье” [1].

Обстановка анархии, безвластия и безнаказанности, особенно усилившиеся после 1917 года, открывали все новые и широкие возможности армянским национальным силам для реализации своих замыслов относительно создания собственного государства, границы которого подразумевались гораздо шире уже расчищенных от азербайджанского населения территорий. Борьба продолжалась, судьба будущей “Великой Армении” решалась в городах, в том числе и в Баку. С. Г. Шаумян очень беспокоился из–за уверенной борьбы за территориальный суверенитет и политической власти “Мусават”. Поэтому он подумал “прочитать мусульман” и приступил к подготовкам для